

LE COSAQUE-ZAPOROGUE

Зaporожець

MENSUEL

Рік IV.

ч. 23-24

ЛИПЕИЬ-СЕРПЕНЬ

1939 р.

Rédaction et Administration

8, rue de Condé. PARIS 6^e

Редакція й Адміністрація:

ВІД РЕДАКЦІЇ "ЗАПОРОЖЦЯ":

Щинішнє число "ЗАПОРОЖЦЯ" випускаємо подвійним, з огляду на літні вакації. Передплатників, читачів і прихильників наших прохаємо вирівняти залеглості та не забути й про "ПРЕСОВИЙ ФОНД". Сподіваємось, що підчас вакацій вони подумають і про "ЗАПОРОЖЦЯ"!

З М І С Т:

стор.

Сотник ВАСИЛЬ ВОБРІВ. ПЕРЕМОГА УКРАЇНИ НАД МОСКВОЮ.....	3
Іван Гончаренко. СИСТЕМАТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАСОБІВ ВІЙНИ	
Полковник ІВАН ДУБОВИЙ. ОКРЕМА ЗАПОРОЗЬКА БРИГАДА	
ГЕН. НАТІЄВА.....	7
Федір Крушинський. ПОКУТА ЗА ЧУЖІ ГРІХИ.....	9
Наші Лицарі й мученики — ЗАПОРОЖЦІ НА ВАРТІ НАЦІЇ.....	12
Панько Калістратович. СУМНІВЛИВИЩЕ НАШОГО ЛІТТЯ.....	13
З відчитової сали:	
ДЕ НАШІ НАДКРАДІ ТРАДИЦІЇ? /Запорожизм — основний пер-	
вень нашого воєцького світогляду. Доклад інж. ЛИТВИНЕН-	
КА/.....	15
У К Р А Ї Н С Ь К А К Р И З А /Як з неї вийти?/Док-	
лад д-ра Юрія Студинського.....	16
О р г а н і з а ц і й н е ж и т т я.....	17
Бібліографія. Відповіді Редакції.....	18
У к р а ї н і к а.....	19

ПЕРЕМОГА УКРАЇНИ НАД МОСКВОЮ
 ~~~~~

/В 280-річницю славетного бою під Конотопом/
/З доповіді, на Урочистій Академії в Парижі,
дня 9 липня 1939./

Могутня динаміка подій Хмельниччини не вгамовувалась і не висчерпувалась. Смерть Богдана Хмельницького була великим ударом для України, але душа української нації вже була викресана в огні всенароднього повстання. Слава Жовтих Вод навіки закріпила перемогу над Польщею.

Як що Хмельницький добре вгамував Польщу, то Московщина стала нахабніша й нахабніша. Переяславську угоду 1654 р. вона ламає пакт за пактом та використовує ситуацію, щоб ослабити Україну й цупкіше "прібрать к рукам". Початок внутрішньому роздоріві поклало обрання Юрася Хмельниченка на Гетьмана. Обрання це було суперечне з українськими традиціями, а думка утворити династію Хмельницьких на чолі з нездатним Юрасьом висунена була московською партією, яка цим хотіла скріпити Переяславську угоду, згодом приєднати Україну до Москви. Та й народові ідея дідичного гетьманату не була досмаку. Серед старшини монархична думка не мала прихильників, поза куценською партією московських людей типу Барабаша й Пушкаря. Крім того, на ту бурхливу добу Україні треба було сильного, досвідченого керманича, який міг би не тільки продовжувати почате Хмельницьким діло збудування могутньої й незалежної Української Держави, але й встановляти новий лад залізною рукою. Таким вимріяним керманичем міг бути Іван Виговський, за Хмельницького Генеральний Писар, або канцлер, як тепер кажуть.

Розумніша й більш патріотична старшина розуміла це та й вибрала Виговського на Гетьмана. Але Москва, бажаючи чим швидче окупувати Україну, веде провокаційну роботу проти Виговського, сіючи роздор і підтримуючи своїх наймитів - Пушкаря та Барабаша.

Однак ставши Гетьманом, Виговський надолужує час і працю. Міцною рукою ставить державний український корабель на певніші води. Заключає з Швецією договір приязні, а пізніше, щоб мати вільну руку в війні з Московщиною, підписує з Польщею Гадяцький трактат, 16. IX. 1658 р. А щоб покласти край чуткам про неправне обрання своє на Гетьмана, Виговський скликає нову раду, на котру прибули й представники від полків та де його поновно вибирають, а обрання затверджує Москва. Весною 1659 р. розбиває московську партію: Пушкар накладає головою, а учасники отримують сувору кару. Ця подія рішила про долю Переяславської умови: Виговський постановляє оголосити війну Московщині.

Зрештою, москалі самі приспішували її. Вони поводитися на Україні гірше, як у завойованому краю. Утиски, грабіж, образливе поводження з старшиною - тільки допомагали обуренню проти них. Врешті, сам Хмельниченко посварився з ними. Московське військо, якого все більше й більше ставало на Україні - голодне, обдерте, дике - жилося грабунками, знущалося над населенням, катувало дорослих та гвалтувало жінок і дівчат. Царські "укази" сипалися один за другим: про заборону українцям носити чоботи, а жінкам національний стрій, щоб не було різниці "між масковськими людьми і черкасами"; про заборону співів дівочих і парубочих, тощо.

[illegible]

Москва відчувала культурну й політичну вищість українців і знала, що не вдержить України без насильства й зради. Москва знала, хто був Виговський та які заповіти Богданові береже він. Виговський беріг найбільш інтимні думки Хмельницького, особливо ту ненависть, яку Хмельницький мав до москалів, а на Переяславську угоду пішов тільки тому, щоб перешкодити союзові Польщі й Москви проти України. Цю політику продовжував Виговський, а доки Польща гоїла рани, рішив дати бій Москві.

Коли Виговський довідався, що Москва вислала на Україну 150.000 війська на чолі з Трубецьким, він рішив, що настала остання пора. Пропозиції Трубецького та обіцянки й подарунки він відкидає. Ніяких розмов з клятою Москвою, двобій вирішить - як карати Москву за віроломство.

Піймавши облизня, Трубецькой підступає під Конотоп, яке облягає. А конотопська залога в 4.000 людей, на чолі з полк. Гуляницьким, твердо постановляє вмерти, але не піддатися. Місцевість тут багниста й низька, мало сприятлива для маневру маси московського війська, Гуляницький добре знав про це. Облога Конотопа почалась 1 травня 1658 р., а тяглась до 9 липня, виявивши посвату й героїзм козацтва й населення. Кілька разів штурм Трубецького призвів до великого виснаження москалів. З них останній штурм тривав 6 годин. Воєнна вищість нашої старшини свідчувала перемогу за перемогу. Серед москалів, які переважали десятикратно своєю кількістю, запанувало пригноблення й безпорадність.

Тимчасом, до Конотопу став наближатися Гетьман, почувши про невдалий штурм Конотопа й поганий настрій москалів. А з ним хан татарський, з 30.000 війська, разом біля 50.000 піхоти, кінноти й артилерії. Пошарпавши московське військо кількома сутичками, Виговський накреслив план битви, яка почалась 7 липня рано. Загатавши Соснівку, біля якої битва й мала концентруватися, Виговський наказує копати рови для підступу під міст на Соснівці, який буде знищений, коли головні московські сили будуть втягнені в глибину луку. Лишивши головні сили на лівому крилі, в широкому лузі, татар Гетьман поставив на правому крилі, в урочищі Торговиця. Сам Гетьман, з невеличким числом війська мав перейти Соснівку та зараз і відступити, щоб спокусити москалів перейти через річку. Все сталося так, як накреслив Гетьман. Трьохденний бій був славою української стратегії. Над військом московського царя вчинено страшний погром. Природа й люди - все об'єдналося проти московської орди.

"Тридцять тисяч найкращого московського війська полягло на болотах Соснівки, а 10.000 дісталось у неволю, між ним воєводи Пожарський і Львов. Першого покарано на горло за знущання над невинним населенням, а другий помер через два тижні. Цвіт московської кінноти, яка тамнишлася попередніми перемогами, згинув в один день..." - каже літописець.

.....

Москва пережила тривожні дні. Вона ждала Виговського в Москві. Але після Конотопської перемоги, Виговський рушив на Ромен, а відти на Гадяч. Не дивлячись на блискучу перемогу, йому не вдалось утриматись. Причиною було те саме - вічне хитання українців між ворогами: зриви в один, то в другий бік. Вся енергія народу йшла на марне. Шляхта не вірила народові, не уявляла визволення власними силами, не пішла тією дорогою, яку їй накреслив безсмертний Хмельницький. Москва брала перевагу.

Через те не утримався Виговський, через те й не пішов на Москву, не вдарив у само серце зрадливого сусіда. Москва зітхнула вільно: німці і роздори українські рятували її. В котрий це вже раз?

"Ніколи після того не міг московський цар вивести на поле бою стільки війська - сильного й досвідченого. В жалібному вбранні вийшов цар Олексій Михайлович до народу і жах обняв Москву..."

Але Москва не побачила червоних козацьких верхів, які кинули її в роспуку й жах за Сагайдачного. Не пішов Виговський на Москву, як Хмельницький не пішов на Варшаву. Хоч ждали їх у тих зрадливих столицях.

Та перемога Виговського надовго спинила зріст Москви, розвіявши поганеньку байочку про непереможність московського православного царя. Перемога незабутня, заслужена, велика.

Вона служитиме Україні не тільки як гордий спомин її минулої слави, але й основою для справедливого реваншу в майбутньому.

Намір Виговського - зробити Україну цілком незалежною державою - спочив на цій перемозі, як вічна ідея на безсмертному монументові.

Ми ту велику перемогу мусимо довершити!

СИСТЕМАТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАСОБІВ ВІЙНИ

/ До засади оцадности сил /

В ч. 21 "ЗАПОРОЖЦЯ", за травень поточного року, я торкався засади ощадности сил у зв'язку з нашою визвольною боротьбою. Я піддав критиці наші методи визвольної війни, бо в ту війну ми занедбали саме головне: розподіл функцій, дисципліну почувань і раціоналізацію зусиль. Ми дотримувались найгіршої засади: "якось там буде..." А з цією "засадою" мусіло статися те, що сталося: ми програли боротьбу. Але програвши боротьбу, ми її не припиняли й не можемо припинити, а готуючись, повинні студіювати найновіші методи й закони тієї боротьби. Звичайно, є такі закони в кожній боротьбі, які є вічні та однакові для всіх народів і часів. Але ті закони вічні торкаються швидче духової сторони змагання, а не матеріяльної. Ця остання сторона боротьби міняється, отже, треба знати ті зміни й сутноту їх. Я зазначив, що одною з найважливіших засад війни й боротьби взагалі - є засада ощадности сил, яка в нашу добу відіграє вирішальну роль. Щоб закінчити виклад про засаду ощадности сил, я хочу наприкінці сказати декілька слів систематичну, вірніше, раціональну організацію засобів війни, чи боротьби взагалі.

Отже, коли ми вже вибрали воєнний об'єктив, предмет війни, треба нам організувати наші сили в систему, яка дала б найкращі наслідки в боротьбі. А ця організація залежить од характеру маневру, якого будемо дотримуватись для найкращого використання наших засобів. Тобто, ходить про наполеоновську форму маневру.

В 1870 р. засада маневрування спиралась на тому, що між дієвими арміями існували великі інтервали, які давали можливість руху на вільному між ними просторі. Крім того, опорна здатність війська була коротка, що таксамо определяло сутноту воєнного маневру.

Але від Світової Війни вага сучасного озброєння сильно збільшилася опорну здатність війська, особливо на оборонних позиціях, а як узяти під увагу автобуси й залізниці, які дозволяють надзвичайно швидке перекидання сил, то зрозуміємо, що воєнний маневр став сьогодні куди важчий, ніж раніш. Наслідком згаданих змін іншою стала якість маневру, тоб-то, його зміст, а форма у головних рисах лишилась та сама.

Новітній воєнний матеріял та величезні ефективи, або кількість озброєного війська сучасних націй створили безперервний фронт, на якому сливе не існує інтервалів поміж військовими частинами на фронті. Сьогодні не є легко отримати успіх швидко й на обраній точці його, бо між арміями нема вільного простору для маневру. Отже, ми бачимо, що в даному випадкові еволюціонувала не якість, а форма маневру, як каже ген. Дебене. І виринає питання, якою ж сьогодні має бути форма маневру?

При розгляді тих змін у провадженні війни, з якими доводиться зустрічатись сьогодні та в будучині доведеться ще частіше, деякі воєнні авторитети вважають найкращою формою маневру несподіваний прорив фронту, а дехто вважає за більш підходящий насильний чоловій прорив, який спирається на засаді матеріяльної переваги в даний момент, у даній точці. Таким чином, сучасний маневр зводиться до творення кольон різної якості й різних розмірів та скермування їх у визначену точку. Коли маневр з ділянки поняття переводиться в ділянку здійснення, він переводиться напрямком, який дається війську та розподілом сил у цих напрямках, чи як каже ген. Дебене - маневровий план полягає в виборі напрямків та в дозахі /вимірюванні/ кольон, а виконання його - в підтриманні, або зміні напрямків і розміру кольон.

В XIX ст., коли сформовано кольони, важко було змінити їх вагу: рух одбувався пішки, а перекидання частин війська з одного напрямку

на другий відбувалося форсованим маршем. Сьогодні навпаки, валівниці й авта дозволяють легко міняти склад колій та потужність їх сили, тобто озброєння. Виходить, що колишній "досад" колій був сталий, а сьогодні він дуже гнучкий. В другого боку, колишній легко було зміняти рух колій: навкруги було досить простору й колії були коротші. А сьогодні колії ні тягнуть за собою величезний матеріал, який вимагає валівниць і авт, щоб доставити на місце операції. Через те сьогодні важче зміняти напрям руху колій. Сучасна армія передвухається не по двох-трьох доріжках, а цілком воєю, або воєним простором. Таким чином, в XIX ст., як бачимо, існувала сталість у "досаді" колій, в розмірі їх, а вате гнучкість у маневрах, тобто, напрямках. Сьогодні - навпаки: гнучкість у "досаді" колій, а сталість у напрямках. Це міняє всю систему війни та виробів.

Не треба й казати, що до цієї війни повинно пристосовувати організацію виробів війни. Як що сутність маневру полягає в утворенні колій різного розміру та в окермуванні їх на даний предмет, то й прийняття самої війни приймає інші форми. Треба пам'ятати, що в XIX ст. стратегія зустрічала головні труднощі в питаннях про розмір колій, або в справі "досади" колій, як кажуть, а сучасну стратегію турбує головним чином питання напрямків маневру.

Але все це не міняє самої сутності війни: економії сил, яка полягає в накинненні ворогові нашого бажання, нашої волі, за допомогою акції окупчених сил, шляхом наступу, чи оборони, в найбільш сприятливих обставинах у часі й просторі, а також в розподілі наших сил так, щоб їх старало на ті завдання, які ставимо перед ними. А загальним і вічним до цього правилом повинно бути те саме, про яке ми говорили на початках викладу про засаду економії сил: "взяти - чого хотіти, а хотіти всією силою".

""

""

На поточний липень м-ць припадає в цьому році дві славетні Річниці нашої воєнної історії: 280-ліття бою під Конотопом та 230-ліття бою під Полтавою. Не можна не згадати про ці дві битви наших предків, говорячи про значіння маневру.

Предків українських не треба було вчити - як бити ворогів. У питаннях воєнної штуки вони були незрівняні, далеко випередивши західно-європейських військових вождів. Але щодо Конотопської битви, то маневр гетьмана Виговського перевищує все, що в цій ділянці до нього трапилось. Хитрощі були тоді неабиякою зброєю, зокрема у Запорозжів. Та на особливу увагу заслуговує той факт, що сумлінний учень геніального Хмельницького - Виговський вжив свого маневру під Конотопом для того, про що в Європі тоді ще й не знали: для знищення головних ворожих сил.

На жаль, хоч своє завдання Виговський виконав блискуче й московські сили розбив, але використати нагоду йому не вдалось і своєї політичної мети він не міг здійснити.

Намір Виговського взявся докінчити незабутній Мазепа, намагаючись останнім зусиллям свого староденного віку рятувати Україну. Але Україна вже була в тенетах Москви: Пушкарі, Хмельниченки й Тетери власними руками плели ті тенета. Кривавий XVII вік виснажив нарід, ні безприкладна хоробрість, ні посвята вже не помагали, бо вороги за той час встигли скріпитись та зв'язали сили України Андрусівською угодою. Під Полтавою ми не мали військової поразки, військову поразку мали шведи, ми записали на свій рахунок політичну поразку. Ця політична невдача припечатала Україну на цілих двіста років. Відрух Мазепи вже не міг урятувати нашу державу й нарід.

На цих двох битвах і на духові невмірущої спадщини мало вирости те насіння, яке дасть сходи новим силам, тим, які готуватимуть новий і остаточний бій України за свою волю й право на незалежне державне хиття. Цей остаточний бій України ще й сьогодні точиться, але лицарська спадщина й завзяття українського народу не лишають двох думок про те, який буде вислід того нашого бою за Україну.

.....

Полковник ІВАН ДУБОВИЙ

ОКРЕМА ЗАПОРОВЬКА БРИГАДА ГЕН.НАТІЄВА

/До історії війни Запорозького/

/продовження/

13-го березня 1918 р. одержала Бригада наказ - вирушити на Лівобережжя. Поповнення й організація 2-го п. Запорозького полку провадились хвавши, а тому він і вирушив першим, як авангард Запорозців.

Вкупі в полку мали вирушити й гарматні батареї та кінний полк ім. К. Гордієнка. А загальна команда над усім отрядом була доручена бл. п. полк. Болбочанові. Решта полків Бригади та інженерні частини мали докінчувати організацію під доглядом ген. Натієва.

14-го березня 3-ий п. Запорозький полк почав вантаж, щоб вирушити в напрямі Київ-Полтава. Перед вирушенням на двірці, прибув ген. Натієв, щоб вирядити Запорозців у похід - для остаточного звільнення України від большевиків. Як тільки ешелони рушили, полк. Болбочан вібрав к-рів курінів та сотень. Ознайомившись з станом частин, він дав інструкції щодо продовження організації підчас руху, а особливу увагу звернув на поведження частин у дорозі. Це ж було перше національне військо України. Без опитунок доїжджали Запорозці до ст. Лубни.

На кожній зупинці до нас приставали охотники: студенти, учні середніх шкіл, старшини, юнаки. Кількість бойовиків збільшувалась і сотні доходили до повного складу. По дорозі в наші руки переходили склади різного військового майна. Невмінний інтендант Запорозців полк. Василів з цих складів поповнював свої запаси одягу, зброї та харчів, передбачуючи збільшення складу частин.

На ст. Лубнях розвідка донесла, що ворог у м. Ромодані, Хоролі та в поближких селах. Частини полку вийшли з вагонів. Богунівським сотням під командою боєводи Погрібного наказано зайняти м. Хорол, а відти наступати на ст. Ромодан, вздовж залізниці Хорол-Ромодан. Решта полку мала посуватись вздовж залізниці Лубні-Ромодан. Богунівці вибили большевиків з с. Засулля, але вони окопались на горах, по шляхові на м. Хорол. І не дивлячись на переважаючі ворожі сили, Богунівці кинулись в атаку й примусили большевиків до відступу. Взято було кілька десятків полонених, а шлях на Хорол був вільний. Богунівці зайняли Хорол 22-го березня. Посування наперед решти полку зустріло опір перед м. Ромоданом. Бої йшли з 14 до 21 березня. В останній день Запорозці билися з лотишами, а вздовж залізничного шляху з большевицькими панцерниками. Велику підтримку проти останніх дала Запорозцям німецька артилерія. Влучним огнем вона змусила панцерники відійти, що дало нашій піхоті можливість перейти в атаку й розбити ворога. Ромодан був здобутий, а Запорозці знов навантажились і рушили в напрямі на Полтаву. В боях за Ромодан було чимало ранених, а між ними пригадю сотн. Цебро, який недавно перебував на Закарпатті.

Під Яресками большевики пробували зупинити Запорозців, але Полтаву таки здобув 2-ий п. Запорозький полк, разом з полком ім. К. Гордієнка, який разом з німецькою кіннотою, що нею кермував ген. фон-дер-Гольц, обходним маршем змусив большевиків кинути Полтаву.

Радо витало населення Полтави Запорозців, а губерніяльне земство

1/Лубенські семинаристи приєднались до нас в кількості до 100 душ і з них утворено сотню пішої розвідки 2-го п. Запорозького полку, під командою сотн. Проскурні.

2/Полк. Василіву большевицька кіннота перерубала горло в бою в Бердичеві, але він на славу України ще довго жив з срібною руркою. Помер у Польщі, в таборі інтернованих.

шанувало пишним раутом, в славному будинкові Земської Управи.
Після 2-х тихогового відпочинку, Запорожці вирушили з Полтави на Харків. Найбільші бої були під Люботином, між 7-8 квітня: до рук Запорожців дісталось багато ешелонів військового майна, гармат і инш. А 8 квітня Запорожці ввійшли до Харкова. В цей час большевицькі банди на Лівобережжі були зліквідовані й тікали врістч з України.

Та не був ще звільнений від большевиків Крим. Маючи велику масу матросів по своєму боці, большевики почували себе міцно в Криму. І в швидкому часі вирушили Запорожці на звільнення Криму. В авангарді пішов кінний полк ім. К. Гордієнка, під командою генштабу полк. Петрова. В резерві йшли частини німецької армії. В Павлограді приєднався до Запорожців Павлоградський гусарський полк, який зберігся від розвалу зросійської армії. Опір большевиків на Лозовій, Синельниковому та Олександрівському було зламано без важких втрат. Тільки під Олександрівським большевицькі гармати розбили частину ешелону Запорожців, спричинивши деякі втрати. 28-го квітня Запорожці підійшли під Перекоп, який захищав підступ до Криму. Большевики не сподівались такого швидкого наступу Запорожців. Залізний міст хоч і був зірваний ними, але без великих пошкоджень і панцирний потяг, пройшовши через міст опинився в запіллі большевицьких позицій та почав обстріл. Скориставши з метушні у большевиків, піхота кинулася в атаку й большевиків розбито. Запорожці зайняли ст. Джанкой. Відси полк ім. К. Гордієнка рушив на м. Бахчисарай-Ялта, а 2-ий п. Запорозький полк зайняв м. Симферополь. Не лишень українське, але й татарське населення, як і німецькі колоністи з великим захопленням приймало українських воєнків. До ешелонів виносили білий хліб, гарячу страву, молоко й каву в великих глечиках та всім, чим хто міг виявляли свою вдячність за звільнення від червоних розбішак.

Після закінчення операції гордієнківцями, з Симферополя Запорожці мали виступити на Севастополь. Уже й підводи було замовлено, на яких вночі треба було швидко пересунутись до Севастополя й вкупі з українськими матросами несподіваною атакою захопити м. Севастополь і флоту, яка вже викинула жовто-блакитний прапор. Але раптово й зненацька ешелони Запорожців оточили частини німецької дивізії під командою ген. фон-Ноша. Полк. Болбочан зарядив гостре поготівля. Проти німецьких кулеметів виставлено кулемети Запорожців. Трапилось кілька чисто запорозьких "інцидентів". Запорожці викрали німцям декілька кулеметів. І таке тверде опертя Запорожців об місцеві обставини зупинило німців. Хоч становище було надзвичайно напружене. Полк. Болбочан бачив, що трапилось велике непорозуміння, що його треба в'яснити.

Дійсно, Запорожці мали виразний наказ Центральної Ради: навіть не дивлячись на збройний опір німців, як би він трапився, іти на Севастополь і як найшвидше зайняти Крим. А німці вимагали від полк. Болбочана - вивести все військо з Криму назад на північ, грозючи збройною силою за неповажух. При чому, покликалися на свою угоду з українським урядом.

Німецька розвідка перехопила телеграфічні накази української влади полк. Болбочанові, німці зрозуміли, що ведеться "висока" політична гра. Після цього їхнє відношення до Запорожців було здержане, вони бачили, що українська влада штовхає Запорожців на певну загибель. Через кілька днів ця гра була виснена і полк. Болбочан одвів Запорожців до ст. Джанкой. Суперечки в Симферополі викликали в німців недовір'я до Запорожців. Ходили чутки, що німці таки мають розбріти Запорожців, а тим самим знищити єдину національну українську частину. Полк. Болбочан рішив одійти до м. Олександрівського, де були росташовані галицькі Січові Стрільці, на чолі з полк. Вишиваним. Через них можна було заздалегідь знати про наміри німців.

Ще в Симферополі одержано вісті про зміни в Києві: розгон Центральної Ради німцями, проголошення Павла Скоропадського Гетьманом Усієї України. Але докладних інформацій не було. А тому з ст. Джанкой рішив полк. Болбочан вислати в Київ посланців од Запорожців, для з'ясування того, що діялось у столиці. Коли ми лагодились у дорогу, Запорожці з ст. Джанкой переїхали до м. Олександрівського, де й росташувались.

Федір Крушинський

П О К У Т А   З А   Ч У Ж І   Г Р І Х И

/Тому I-ге, розділ XVIII з рукопису під заг.: ГОЛОВНИЙ ОТАМАН - ГЕРОЙ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЕГЕНДИ. Спогади ад'ютапта/

А в цей час у Києві, в тому самому готелі "Контіненталь", де містилися Коновалець, Мельник та й інші старшини Осадного Корпусу, в самому куткові того самого, здається, коритаря, де жив Головний Отаман, під пильною охороною мучився заарештований отаман Болбоцан, перша жертва й жива покута за злочини й неміч нової української влади - Директорії УНР. Вона за всяку ціну шукала винного за свої прогріхи та й знайшла його в особі нещасливого командіра славного Запорозького Корпусу отамана Болбоцана. Кожна влада на світі шукає винного в інших, а Директорія належала до тієї самої категорії влади - безвладного знаряддя розбурханої стихії, отже, виправдання своїх страшних помилок вона шукала в безборонній жертві своєї нікчемности.

На місце отамана Болбоцана командіром Запорозького Корпусу й командуючим армією Лівобережжя призначено було улюбленця лівих партій, фаворита Головного Стамана, півграмотного кремезного дядька, з великою "соціалістичною смікалкою", певного себе серед темних селян демагога, але гарячого, стихійного патріота — Омелька Волоха, підстаршину царської армії. Новий командір і командуючий не знав ні тактики, ні стратегії генерального штабу, але мав природжений, з повстанської спадщини прадідів перейнятий хист і чуття селянського ватажка: умів зненацька напасти й впору від небезпеки сховатися. Тодішні обставини таким тільки й сприяли. Волох не мав диплому, але мав повстанський досвід, не мав заслуг, але мав популярність таку ж міцну, як і настрої сполоханої юрби. Найголовніше ж, він був живим символом повстанського ватажка, що його найінтимніше єднало з духом і людьми тодішніх, і часів не менше дивних. Як же винесла його історія на таке, безмежно й високо відповідальне становище?

Волоха знав Головний Отаман: вони мали спільні спогади з боїв проти большевиків у лоні Гайдамацького Коша, в перший період української боротьби. Тепер, у цьому періоді: грудень 1918 - січень 1919 р. Волох і Петлюра раптом виростали з духа тієї самої стихії, якої обидва були найкращими представниками: перший - шлунка мужицького, а другий - духа інтелігенського. Так і відносини між ними уклалися: Головний Отаман цинив і любив безмежну хоробрість і могутнє, незжите завзяття "рябого Волоха", а цей останній, хоч і ненавидів інтелігентного чоловіка всім єством своїм, але Петлюру шанував за те, що "не робив з себе пана". Головний Отаман вірив, що бурхлива, примітивна любов Волоха до України якраз і є тим патріотизмом, який не здатний на зраду.

Після упадку Харкова, Волох зайняв рішучу, ворожу й осуджуючу позицію відносно військових здатностей отамана Болбочана. Трапилось так, що Волох кермував Гайдамацьким полком у складі Запорозького Корпусу Болбочана. З Харкова, Волох безпосередньо зносився з Головним Отаманом, або й з Директорією, а в телеграмах і усних розмовах прямим дротом Волох нещадно критикував як систему оборони Харкова Болбочаном, так і відступ, називаючи Болбочана "недоноском Керенського", "денікинцем", тощо. Про особу отамана Болбочана й цілий його штаб подавав прямо фантастичні відомости:

- Рятуючи старшинських жінок і своїх коханок, Болбочан утік з Харкова без опротиву й стрілу... - доносив він.

Дійсно, Харків здано большевицькій банді без бою, а цієї банди не було не те, що на корпус, а й добрий курінь, щоб помірятися. "Це не відступ, а генеральська паніка..." - казав Волох у донесеннях. Майже цілий 3-ій Гайдамацький полк, що ним кермував Волох, ще цілих десять днів оперував в околицях Харкова та як і мав сутички, то тільки з Маденом, на Лозовій, та й то значно пізніше. Операції Болбочана відбувалися без пляну й координації. Відступ переводився в потягах і чомусь не на південь, чи південний схід, як вимагали інтереси оборони, а на захід. Причому, ледве не весь Запорозький Корпус одступав "купсю". Отаке доносив Волох і таке в Києві складалося враження.

Справді, Харків здано було без бою. Штаб Болбочана уступав місце не в війні, а злякався місцевого заворушення, виступу збольшевиченого харківського робітництва, що хотіло прислужитися Москві. На фронті під Харковом не було ні позицій, ні сутичок. Ч о м у?

А тому, що на свої спершу спокійні, а після й тривожні запити та телеграми Болбочан не отримував з Києва від Директорії ніякої відповіді. Директорія вовтузилася з соціалістичними партіями, з московською "братньою" демократією в Києві, шукала "вірної лінії" політики та перекидувалася з большевицьким урядом у Москві "дипломатичними нотами". Це тоді, як Харків уже палав у огні. Але була основна причина, яка стала джерелом драми Харкова: вже від тієї хвили, коли в Болбочана стався конфлікт з харківськими професійними союзами - доля його була рішена. Голова Директорії В. Винниченко рішуче став на бік большевицьких союзів, осуджуючи українську військову владу. В Києві більше займалися підступними скргами харківських большевиків, ніж інтересами оборони держави. Хоч і підчас самого конфлікту Болбочан вимагав директив, але за це стягнув на себе ще більший гнів соціалістичного Олімпу в Києві:

- Як це так - не вміти поладнати місцевого конфлікту?

Звичайно, сама Директорія не вміла цього конфлікту поладнати: Винниченко був проти того, щоб "дразнити демократію", Петлюра - "щоб її не чіпати", а всі взагалі всіма силами задобрювали большевиків. Волох не тратив нагоди й підливав олії в огонь:

- Штаб Запорозького Корпусу складається в більшості з тих самих московських добровольців, яких щойно повалено вкупі з Скоропадським... Болбочан намірюється знов посадити Скоропадського в Києві... Болбочан з старшинами міститься в салон-вагонах, де повно жінок, дітей, розкішно обстановки, квітів, килимів... Все майно чорної сотні Болбочанові дорожчі, як Україна... Боячись за те майно, Болбочан утік з Харкова... Старшин штабу й сам Болбочан не вміють по-українськи, поводяться як москалі-чорносотенці...

І Волох отримав призначення на місце Болбочана. Одержавши призначення, Волох виробив і перевів плян не заступництва, а заарештування Болбочана, бо знав, що наткнеться на опір старшин Запорозького Корпусу. До Кременчуга, де стояв штаб отамана Болбочана, спершу було вислано розвідку з 10 чоловік - такі тоді були большевицькі методи урядування революційної влади. Правда, попередня влада робила ще гірше з українцями. Отже, розвідка виїхала вночі, побувала в Кременчузі, оглянула місце, словом, зробила "підготовку" та й вернулася. Тоді Волох скликав старшин Гайдамацького полку та повідомив їх, що Болбочана наказано арештувати тихо й без проливу крові. Експедиція для арештування складалася з бровника, кінноти й пішого куріня. Вона виїхала в Кременчуг над вечір, по дорозі стероризувала всіх на станціях та поперерізувала дрони, а біля півночі прибула до самого місця осідку отамана Болбочана. Він не хдав і ніколи не сподівався такого підступу й такого безправного вчинку з боку влади й свого наступника. Оточено потяг Болбочана й в брутальний

спосіб арештовано командіра корпусу, на той час єдиного вищого старши
ну єдиної регулярної частини української армії. Два дні тримали його
в Кременчузі, приділивши спеціально з Київа призначеного "рижого типу"
в ролі конвоєнта. Цей "тип" заявив отаману Болбочанові, що застрілить
його в тій же хвилі, коли хтось виявить намір його відбити. Цей же "де
легат" повіз арештованого до Київа.

В Київі отамана Болбочана посадили в отелі "Контіненталь" і забу
ли: тодішня соціалістична влада вміла тримати неспинно арештованих лю
дей по вісім місяців без причини, без слідства. Болбочан вимагав слід
ства, вимагав суду, але надаремне. Кожний відхрещувався від нього. Голов
ний Отаман проти нього не мав ні злоби, ні ворожнечі, але в таких випад
ках він "піддавався загальному настроєві" та умивав руки.

Одної днини, проходячи коритарем, я віч-на-віч зуткнувся з арешто
ваним. Я його привітав і він зрадів невимовно та ледве не силою потяг
мене за собою в свою кімнату. Ніяково було вислухувати болісну скаргу
отамана Болбочана, хоч він тримався тоді дуже добре й з гідністю:

- "Або хай мене судять, або реабілітують. Я не почував за собою нія
кої вини, а як і зробив воєнну помилку, то на це є суд. Я все зробив: ні
одного крску не вчинив, не спитавши владу, але всі мої заходи відпові
дали інтересам України. Прошу вас, хай мене вислухає Головний Отаман...

Лишень пізно ввечері того ж дня я мав нагоду поговорити на цю те
му з Головним Отаманом. Спершу він пробував одмахнутись од справи, нео
хоче мене вислухуючи, а після уважно насторожившись:

- "Пане Отамане, кажу, людині не можна відмовити в праві боронити
себе. Слідства ніхто не переводить, а чи отаман Болбочан не є жертвою
чужих помилок і загального запаморочення?"

- "Я безсилий щось зробити в цій справі, - встаючи з-за стола й
піддаючись звичці ходити з одного кутка кімнати в другий, заклавши ру
ки. Видно, справа Болбочана трівожила його й боліла. А подумавши, каже:

- "Отаман Болбочан озброїв проти себе всіх. Партії вимагають роз
стрілу Болбочана. Брати його сторону я не можу, бо не знаю, що скаже слі
дство, але з того матеріялу, який я маю - він поступав нерозумно. Врешті.
Хаос!.. Безладдя!.. Але й в хаосі треба виконати чесно свій обов'язок.
Я сподівався, що він оборонить Харків, а як би він почав, тоді не треба
було б оцих засідань, оцієї комедії з большевиками... Ось що: побалакай
те з ним, хай виїде закордон, в складі місії, чи що... Доти уляжеться...

На другий день я був у Болбочана. На диво, він сильно змінився за
ту ніч: зблід, ніби постарів. Похмурий став, але зустрів мене коректно.
Передаю йому свою розмову з Головним Отаманом, прошу згоди на виїзд,
пояснюю, що це потрібно. Але він наче жахнувся:

- "Я?.. Виїхати??! Куди?.. Закордон?.. Хотять, щоб я "втік"?.. Ні коли!

- "Ні, кажу, це не "втеча". Це спроба вам допомогти. Сьогодні настрої
дуже "ліві", не на вашу користь... Ваше ім'я дуже непопулярне в тих, які
хотять і Україну збудувати і з большевиками не воювати...

- "Ні, я закордон не поїду. Хай мене судять, або звільнять. З тавром
зрадника я нікуди не поїду... - були його останні слова.

І я пішов доповісти Головному Отаманові про свою розмову з в'язнем

- "Ви завжди встрянете не в свою справу... - скартав мене він.

Пізніше я чув, що отаман Болбочан благав кого-небудь, щоб зайшов
до нього з оточення Головного Отамана. Не знаю, чи після мене хто з
ним бачився. Я отримав доручення й виїхав з Київа перед тим, як моско
всько-большевицькі банди підступили пожежою й руїною під нашу столи
цю. Тоді вже було не до в'язнів: стоголова московська гадюка соціалі
стична повзла - задушити українську волю та втопити в крові й огні
незалежну державу нашого народу. Українські пів-большевики все нижче
й нижче спадали на діл у словесній перестрілці з москвою, а китайці та
лотиші й московська босячня на лезах багнетів несла "свободу вплоть
до атделенія".

то, що видно тобто, видно не те, що Англія хоче досягти. Отже, можливо, що не в договорі самому єство наміру, а в тому, щоб вивести катог у людей, надати їм новати і винятки навіть коштом свого власного престіжа, а тим самим утруднити можливість "ліквідації" втягнати в гру як поважно-го чинника - ось приблизний розрахунок Англії. Нема сумніву, що німці "пролювали" цю хитру гру, а що й вони "не лисом шиті", то й вони стали запобігати в Сталіна ласки і першу торговельні пропозиції, а після й з політичного "гаманця". Німці вчити не треба і вони більшовиків своїм власним "молочком" вигодували, отже, знають, що й до чого. Але не про ніців тут мова, а про Англію. Англія має в цих перебіганнях свої розрахунки. Мала їх і 400 років тому назад. Є в цих історичних фактах велика й велика схожість. Отже, скажемо, нарешті, про цей історичний "випадок".

Нема місця наводити історичні цитати, хоч вони в мене під рукою: про це треба б написати грубу книжку. Отже, самі англійці писали, на підставі своїх власних стверджень і доказів інших мандрівників, що Московія не має історії, є твором татарського державного генія, уявляє з себе таке дике сотворіння, до якого й наблизитись небезпечно. Особливо писали англійські й чужі джерела про Івана Ката, або Івана Грозного: що це потвора, неписьменний дикун, розбійник, кат власних дітей і жінок, не нависний своїм народом тиран, словом, таке, що й вуха в'януть.

Тимчасом, за королівання в Англії Едуарда VI, в 1553 р., знаменитий мореплавець Севастян Кабо отримав наказа - пошукати на північних водах шляху в Індію й до Китаю. З чотирьох кораблів лишень одному пощастило випадково доплисти до Білого моря й він опинився в гирлі Двіни, висівши на пустельному березі, біля монастиря св. Миколая, на тому місці, де згодом побудовано Архангельськ. Ричард Чансельор, що командував кораблем, довідавшись, що на цих землях верховить московський воєвода, скривавши свою справжню мету сказав, що приїхав установити з Московією торговельні стосунки. Цар прийняв членів експедиції як "послів" од Англії, дав їм величезні привілеї щодо торгівлі, а пізніше й спеціальну пільгу на всю територію Московії, як першенство перед усіма купцями. Ричард Чансельор ще раз приїздив, в Англії заложено спеціальну кампанію для торгівлі й "відкриття незнаних шляхів", але розцвіт стосунків між Англією й Московією починається за Єлисавети й Івана Грозного. Англійська королева мала спеціальну симпатію до цього дикуна, якого вона лоскотала не тільки самовладство, але й особисті амбіції. Відомо, що перші й єдині англійці назвали Івана Грозного /власне, королева Єлисавета/ "імператор оф Русіа", штовхаючи цього дикуна на найстрашніші вчинки, включно до мордування своїх власних дітей. Єлисавета англійська морально не стояла вище Грозного, як і своїми методами не відставала від московських. Посол Єлисавети був в інтимних стосунках з царем: не було справи, про яку Іван Грозний не радився з ним. Про це багато оповідає Одерборн. За це все Єлисавета тільки прохала охорони для своїх купців та допомоги їм "вести торгівлю за Каспій, аж до Великої Бухари".

Коли вчинки Івана Грозного потрясали сумлінням усіх, хто про них довідувався, а перо відмовлялось описувати його знущання над людьми, в цей час Єлисавета прислала йому "руку кожної леді Англії, на якій спиниться царський зір". Був проект оженити Івана Грозного з леді Анною Гастінгс, донькою графа Гентінгтона.

Але цар-кат дбав про свою шкуру в першу чергу: він звернувся до Єлисавети з проханням - дати йому схованку в Англії, коли йому доведеться тікати від своїх підданих, що їх гнів добре знав і одчував Іван Грозний. Єлисавета радо згодилась і запевнила царя-ката, що як його з трону скинуть, то він може лічити на повну охорону в Англії. За це "право азилу" для особи Івана Грозного, англійці купували собі пільги на торгівлю в московщині та на шляхи в Індію й Китай.

Але в Індію й Китай не вдалося англійським купцям пройти, навіть за Каспій їх не пустили українські козаки. Тоді англійці обмежились тим, що опанували всією торгівлею на півночі Московщини. Це якраз до воєн за північне побережжя Єлисавета штовхала Івана Грозного, лоскотуючи його титулами "імператора Русі", "цезаря", тощо, а після й даючи московському дикунові "право азилу" на випадок революції в Москві.

з відчитової сали

ДЕ НАШІ НАЙКРАЩІ ТРАДИЦІЇ?

/Запорожжям - основний "первенець" нашого "вояцького світогляду/

На цю тему, дня 27 травня бр., інж. Юрій Литвиненко прочитав доповідь, влаштовану Т-вом Запорожців. Це була одна з академічних доповідей, надзвичайно цікава не лише своїм змістом, як і темою, але й тим, що виходила поза рямці буденщини - мінливої дійсності сьогоднішньої днини. Докладчика тим більш цікаво було послухати, що він недавно випустив у світ свою невеличку книжечку якраз під тим самим заголовком. А найкращий ґрунт для його теми був якраз у Т-ві Запорожців, що плекає велику запорозьку ідею нашого народу.

Окинувши оком сучасні події, зокрема на нашому Закарпатті, Шановний Докладчик питає: "Який досвід маємо з минулих свіжо подій? В першу чергу, що нам треба готуватися! Бути г о т о в и м и - ось що було б і нам придалося підчас подій на Закарпатті!..."

Але докладчик зарав же додає, що серед еміграції панує не тільки розбіжність у поглядах та маразм, але й духовий упадок. Треба сильних ідей та не менш сильних людей для того, щоб з цього маразму вийти. Для цієї відповідальної праці, каже Шановний Докладчик, найкраще надаються колишні бойовики, учасники визвольної боротьби, вояки наших армій.

"Вояцтво, - каже докладчик, - в найширшому розумінні слова... має право й мусить ту моральну силу вдихнути /в наше життя й боротьбу/, даючи яскравий приклад оздоровлення. Не тільки тому, що воно вже на ділі показало свою жертвенну здатність служити ідеї української державности. А й тому, що це право належить йому історично..."

Докладчик уважає, що схожі на сьогоднішній моменти нашої історії вже не раз траплялися. Взяти хоч би й к о з а ч ч и н у, яка врятувала нашу націю та й викресала обличчя нашої минувшини. В цій минувшині дві як найбільш маркантні риси спостерігаємо: працьовитість і войовничість. Вкупі - ці дві риси становлять основу моралі нашої України. Обома рисами своєї вдачі можемо гордитися, але по-справжньому можемо гордитись тими моментами нашої історії, коли наш нарід ставив на перше місце вояцькі чесноти, чесноти боротьби взагалі. Апогеем розвитку моральних та вояцьких чеснот нашого народу була козаччина, в'особлена Запорожжям, чи з а п о р о ж и з м о м, як докладчик окреслює. Це в першу чергу АКТИВІЗМ, ПОСВЯТА УКРАЇНІ Й НАРОДОВІ ТА ЧЕСНЕ ЖИТТЯ Й ЧЕСНА СМЕРТЬ. Ось ці риси вояцького світогляду й треба розвивати, плекати. Ніколи ще ці якості нам не були так потрібні, як сьогодні.

"Під впливом фальшивих теорій, - каже докладчик, - чимало українців уважає, що Хмельниччина належить до забутого минулого, а козаччина - це витвір спеціальної доби й спеціальних відносин. Це найбільша помилка, яку роблять українці. Нема гіршого, як так думати, бо Хмельниччина й Козаччина є тими явищами, які не тільки направляють історію народів на тисячеліття, але й стають питоменими для духа даного народу..."

Підкресливши не тільки національне, але й європейське значіння Хмельниччини та Козаччини, докладчик уважає, що найкращі українські традиції треба шукати в козацтві, в запорожизмі, які дали нашому народові величезну опорну силу в найважчу добу його історії. Ми бачимо, що навіть сьогодні так зв. наймодерніші ідеї наче живцем списані з нашої історії. Бо що захопило наш нарід у XVII столітті, як не ідеї, кинені Військом Запорозьким, які дали йому силу й перемогу? Троє століть пізніше цей самий лицарський дух одроджується на Україні. Але ми його не помітили. Помітили інші, а сьогодні Італія, Німеччина та цілий ряд інших народів будують своє відродження на тих ідеях і засадах, які наш нарід знав уже троє століть тому назад. На запит: я к ч и н и т и? - дає нам відповідь наша власна історія. Ту саму відповідь дає нам і вивчення сучасного європейського життя. О, ж, шануймо своє та будуймо на ньому.

.....

На доклад д-ра Юрія Студинського, організований Т-вом Запорожців дня 10 червня 1939 р., прийшло багато людей, бо кожний цікавився тим, як взагалі "вийти з української кризи", як саме "вийде" з "української кризи" д-р Юрій Студинський?

І треба сказати, що всіх ждало приємне "розчарування": д-р Юрій Студинський не тільки справився з надзвичайно складною та важливою темою докладу, але й блискуче виправдав надії найбільш вибагливих слухачів. Виступ д-ра Студинського був значною подією серед української еміграції в Парижі. Погідністю тону, дотепом і влучністю порівнянь у сучасній заплутаній ситуації, як і шириною та глибиною порушених справ - доклад д-ра Студинського був маленьким архитвором. Шкода тільки, що з технічних причин не вдалося йому видрукувати, як це зробило Т-во Запорожців з темами попередніх і наступних докладів, яких упродовж двох місяців відбулося в Парижі чотири. Будемо тішити себе надією, що д-р Юрій Студинський, хоч і дуже рідко виступає, не відмовить згодом ще раз повторити свій огляд як міжнародної ситуації, так і ту аналізу нашого внутрішнього життя, яку він зробив так майстерно на докладі про "Українську Кризу".

Українська криза! Про неї можна писати грубезні томи книжок, а на тему - як з неї вийти? - пишеться ледве не скрізь і ледве не щоденно. Є в цій нашій кризі так би мовити "хронічні" явища, які зникнуть тоді, як не стане авторів тих явищ, або простіше кажучи, коли припиниться наша еміграція, яка сприяє деяким нездоровим явищам і з якими не-сила боротися якраз тому, що це на еміграції. Тому не варто про такі нездорові прояви говорити, бо якраз вони того не варті. Треба говорити й сприяти тому, що не стоїть на місці, не топчеться, а йде вперед, живе, творить і наближує нас до нашого ідеалу - вільної України.

Звичайно, як би наша земля була вільна, а нарід щасливий, то й про кризу не треба було б говорити, отже, криза наша полягає в тому, що мало праці й здобутків, які б нас наближували до святої мети - ВОЛІ! Але усунути кризу можна тільки єдиною дорогою - безнастанної, впертої праці для тієї МЕТИ, науки й досконалення для НЕЇ, кращої організації нашої, щоб осягти МЕТУ. Праці внутрішньої й зовнішньої: серед себе самих і серед світу, який не є для нас байдужий, вірніше, якого байдужість до нас треба обертати в активне співчуття, чи приязнь. Події нам сприяють, а багато говорить за те, що можуть нас покликати до нового іспиту. Отже, не робім з еміграції "святу справу" саму по собі, не захоплюємось блаженним духом тих брехунів, які вмовляють в нас і в себе, що "Бог знає, доки нам тут бути", чи що "ми є мученики за нарід", а працюймо, щоб своїм чином скоротити "межі еміграції" та думаймо про те, чим би Батьківщині стати в пригоді зараз, чи в будучині.

Ідеологічне будівництво еміграції дуже різнобарвне й жваве. Але не все воно варте, бо чимало такого, що події спростовують через дуже короткий час. Отже, потрібно більше заглиблюватись у явища політики й державного будівництва інших народів та брати тільки те, що може нам придатися в конкретних випадках державної творчості. Треба придивлятися до життя досвідчених, великих народів, що творить істоту їхньої могутності, як і єство їхніх режимів, навчаючись од них виходити з періодичних криз, які кожна нація переживає.

Звичайно, переповісти зміст докладу д-ра Юрія Студинського на одній сторінці не можна, тому я обмежусь двома-трьома головними лініями того, про що говорив Шановний Докладчик. Дискусії були надзвичайно жваві. Слово брали ВВПП.: Юрій Литвиненко, Юрій Похмурський, Федір Крушинський, Петро Стефуранчин та инш. З огляду на пізній час, листу промовців довелося значно скоротити.

організаційне життя

С. О. Б. У. К.
М. П. М. П. М. П. М. П. М. П. М. П.

ЮВІЛЕЙ Т-ВА Б.УКРАЇНСЬКИХ ВОЯКІВ У БЕЛЬГІЇ

Дня 2-го липня бр. Т-во б.Українських Вояків у Бельгії відсвяткувало свій 5-річний Ювілей. В той день відбулися в Брюсселі Урочисті Ювілейні Збори Т-ва, попереджені відправою Служби Божої.

З цієї нагоди бажаємо нашим побратимам у Бельгії далших успіхів у праці на користь визволення України.

СВЯТО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В БЕЛЬГІЇ

В неділю, 21 травня бр., Т-во б.Українських Вояків у Бельгії влаштувало урочисте святкування 125-ої Річниці народження Тараса Шевченка, незабутнього геніяльного співаця України. Вшанувати пам'ять свого Навчителя й Пророка зібралась уся брюссельська українська колонія, без різниці політичних поглядів.

Святочну програму почав Хор б.вояків ЗАПОВІТОМ Т.ШЕВЧЕНКА, під проводом хор. І.Галагуса, а сотн. Олексюк прочитав гарний доклад французькою мовою, знайомлячи наших бельгійських приятелів з життям і творчістю нашого Кобзаря. Після викладу програму продовжував Хор, якого співом захоплені були присутні не тільки земляки, але й бельгійці. А коли втихла остання пісня, публіка довго не хотіла розходитись.

Треба сказати, що в Хорі є добра дисципліна й бажання працювати. Всі гарно вдягнені, що є дуже важне при виступах. Будемо надіятись, що під умілим керівництвом молодого диригента, цей Хор буде й надалі з тим же успіхом продовжувати свою працю та лишиться в межах вояцької організації, на твердому чисто національному ґрунті.

Велику працю перевели для організації Свята Голова Т-ва сотн. Цапко та Писар п. Граб, яким належить ся щира подяка.

Ів. БУРЛАКА

РІЧНИЦЯ СМЕРТИ С.ПЕТЛЮРИ В ЛІОНІ

Т-во ім.Б.Хмельницького, вкупі з іншими організаціями, дня 4 червня бр. влаштувало Урочисту Академію в Річницю мученичої смерті Симона Петлюри. Доклад прочитав п. Щирий, а Хор і деклямації доповнювали свято.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТИ ВЛ.П.ПОЛКОВНИКА БОЛБОЧАНА

Заходами Ліонської Групи Т-ва Запорозців, дня 25 червня бр. в м. Ліоні, в Українській Церкві відслужено панахиду, а в суботу, 1 липня відбулася Святочна Академія, присвячена пам'яті к.Командіра Запорозців і Командуючого Армією Лівобережжя полк. Болбочана, що загинув трагічно 29 червня 1919 р., під Балином, на Поділлі. Панахиду відслужив г.- катол. священик д-р О.Братко, в присутності чисельної української колонії м. Ліону. Співав Хор під орудою п. Попеля.

Реферат на Урочистій Академії про характеристику полк. Болбочана й його корисну працю для відбудови Української Держави, прочитав Старший Групи Т-ва Запорозців хор. Наливайко. Після реферату полк. Чміль у короткій промові, присвячену Небіжчикові, вказав на його заслуги перед Батьківщиною, підкресливши, що історія осудить винних злочину над полк. Болбочаном. Академія відбулася в тихій урочистості присутніх і закінчилась співом "Журавлів".

Слава Україні! Слава пам'яті видатного й хороброго Начальника Запорозців, незабутнього полк. Петра Болбочана.

.....

В 230-ту РІЧНИЦЮ КОНОТОПСЬКОГО БОЮ

Дня 9 липня 1659 р., під головуванням полк. Дубового, Голови Т-ва Запорожців відбулась у Парижі УРОЧИСТА АКАДЕМІЯ в пам'ять славетної перемоги української зброї під Конотопом. В ці дні, якраз 7-9 липня 1659 р. над р. Свонівкою, гетьман Виговський погромив величезне московське військо, а 80.000 того війська поклав трупом, узявши 10.000 до неволі, тому й двох московських воєвод. Це одна з найголосніших і найбільших світових битов того часу, а найславніші європейські полководці та й політики писали й говорили тоді про цю велику перемогу України. Конотопська перемога над Москвою поширила славу нашої Батьківщини по всьому світі, а українську козацьку зброю вкрила невмирущою заслугою.

Доповідь на тему "ПЕРЕМОГА УКРАЇНИ НАД МОСКВОЮ" прочитав сотн. Бобрів, а в скороченому вигляді подаємо ту доповідь в нинішньому числі "ЗАПОРОЖЦЯ". В свій час Редакція розіслала повний текст доповіді Філіям і Старшим Груп Т-ва для відповідного використання на місцях.

На цей самий день припадає 230-та Річниця незабутньої битви під Полтавою, яку згадав полк. Дубовий в своїй промові, відкриваючи Свято.

Пам'ять героїв обох битов присутні вшанували хвилиною мовчанксю.

.....

Б і б л і о г р а ф і я

В.ТУЛИВІТРИВ.ДУМИ І ПІСНІ

.....

/Збірник дум і пісень написаних
у Канаді/

Іп - 16. Сторінок 98.

Це невеличка, але змістовна книжечка, що відбиває настрої Поета за цілих майже двадцять років - од 1921 до 1938 рр. Теми надзвичайно різноманітні, як і переживання Автора: смуток, біль, образа, гнів - усе те, що ламалося в його душі, відгукувалось, тормосило почування. Поет-емігрант поставив собі за головне зивдання: жити думкою з Батьківщиною й для Неї працювати. Шляхетні поривання! Вони навівають Авторові і образи й ідеї, в яких він чує дотик і пестощі рідного повітря, усміхлює Матері, страдниці України. І співає для тієї хвилини:

О, коли б дійти до Неї,
Щоб в провалля де не впасти,
Не згубить душі своєї
І навіки не пропасти.

.....

В і д п о в і д і Р е д а к ц і ї:

ЧИТАЧЕВІ, в Ліберкурі. В реєстрі "НАШІ ЛИЦАРІ І МУЧЕНИКИ" містимо імена всіх, які загинули в визвольній боротьбі за незалежність України - козак він, чи старшина, однаково лицар-воєв. Як що не маєте докладніших даних про Вашого Товариша, присилайте бодай прізвище та відки походив. Таксамо й фотографію, як що маєте. Кожна риска, чи відомість про полеглого, або раненого має для нашої історії велику вартість. Нашим обов'язком дбати, щоб імена тих, які проливали свою кров за добро народу й України, не пішли за вітром, а лишилися в списках для наступних поколінь.

ПОБР.Д., в Парижі. Привітання "СЛАВА УКРАЇНІ" не на еміграції "видумане", зовсім ні, воно походить з козацьких часів, а в останню визвольну боротьбу наші козаки ходили на ворога в атаку з окликом: "СЛАВА УКРАЇНІ"! Як що Ви билися з більшовиками, то не може бути, щоб Ви не чули цього оклику з уст наших воєв.

U K R A I N I E 22/2222222222222222

LIVRES NEUFS ET D'OCCASION CONCERNANT L'UKRAINE //en langue française//

S'adressez-vous, en envoyant le montant

"LA JEUNE UKRAINE". 8, rue de Condé. P a r i s 6-e.

*****

HISTOIRE DES KOSAQUES, par M. Lesur. Paris, 1814. T. I et II. /Occasion rare/...	Frs. 125.-
LA VIE D'UN PEUPLE. L'UKRAINE, par Roger Tisserand. Paris, 1933.....	" 30.-
ABREGE DE L'HISTOIRE DE L'UKRAINE, par Prof. M. Hruchevsky. Genève, 1920.....	" 50.-
LE TERRITOIRE ET LA POPULATION DE L'UKRAINE, par M. Kordouba. Berne, 1919.....	" 15.-
LE PROBLEME DE L'INDEPENDANCE DE L'UKRAINE ET LA FRANCE, par Em. Evain.....	" 10.-
L'UKRAINE, L'EUROPE CENTRALE ET LA CONFERENCE DE LA PAIX, par M. Kouchnire..	" 12.-
MEMOIRE SUR L'INDEPENDANCE DE L'UKRAINE, par la Délégation de la République d'Ukraine à la Conférence de la Paix. Paris, 1919.....	" 40.-
L'UKRAINE ET LA RUSSIE DANS LEURS RAPPORTS ECONOMIQUES.....	" QP.-
NOTES SUR LES RELATIONS UKRAINO-POLONAISES EN GALICIE PENDANT LES 25 DER- NIERES ANNEES /1895-1919/, par M. Lozynsky. Paris, 1919.....	" 12.-
L'UKRAINE OCCIDENTALE /Galicie Ukrainienne/, par M. Lozynsky. Paris, 1919.....	" 15.-
DECISION DU CONSEIL SUPREME SUR LA GALICIE ORIENTALE, par M. Lozynsky, 1919.	" 15.-
L'UKRAINE ET LE COCHER ROUGE, par A. Choulguine. Paris, 1927.....	" 15.-
L'UKRAINE CONTRE MOSCOU, par A. Choulguine. Paris, 1935.....	" 15.-
ATROCITES POLONAISES EN GALICIE UKRAINIENNE, notes adressées à M. Clemenceau, Paris, 1919.....	" QW 12.-
LE TYRRANICIDE EN RUSSIE ET L'ACTION DE L'EUROPE OCCIDENTALE, par M. Draho- maniv. Genève, 1881 /occasion très rare/.....	" 15.-
POLONAIS ET RUTHENES /La question de Galicie/, par H. Grappin. Paris, 1919...	" 10.-
LE TZARISME ET L'UKRAINE, par R. Sembratovytch. Paris, 1907.....	" 15.-
UKRAINUS. LA POLOGNE HISTORIQUE REDIVIVA??? Par Montbrand, trad. #ausanne. 1916"	" 12.-
PROMENADES EN RUSSIE /EN PETITE RUSSIE/, par Bentzon T., Paris, 1903.....	" 15.-
ANTHOLOGIE DE LA LITTERATURE UKRAINIENNE jusqu'au milieu du XIX siècle, avec un avant-propos de M. A. Meillet. Paris, 1921.....	" 25.-
UNE PAGE DE CRITIQUE LITTERAIRE SUR L'UKRAINE, par B. Gorlenko, trad. de Baye	" 8.-
DEUX ANNEES EN UKRAINE /QOQU-QOQO/, par Ch. Dubreuil. Paris, 1919.....	" 15.-
MAROUSSIA, par P. J. Stahl. Paris, 1926.....	" 10.-
TARASS BOULBA, par N. Gogol.....	" 12.-
LES VEILLES EN UKRAINE, par N. Gogol.....	" 12.-
LA VIE DE MAZEPPA, par Elie Borschak et René Martel. Paris, 1931.....	" 20.-
LA FRANCE ET LA POLOGNE /Réalités de l'Est Européen/, par René Martel. Paris	25.-
JE REVIENS D'UKRAINE, par Moussinac. Paris, QOER, 1934.....	" 8.-
SIMON PETLURA /1879-1926/, par Tokary. Paris, 1927.....	" 6.-
AFFAIRE PETLURA - SCHWARTZBART, par Elie Dobkowski. Paris, 1927.....	" 6.-
L'HETMAN, drame en 5 actes en vers, par Paul Deroulede. Paris, 1877.....	" 8.-
JUIF DE SOFIEPKA, par Rousslane. Paris, 1885.....	" 12.-
PEUPLES ET LANGUES DE LA RUSSIE, par D. Aitoff. Paris, 1906 /avec la carte/...	" 12.-
L'UKRAINIEN EN FRANCE, petit guide, par F. Krouchynsky. Paris, 1934.....	" 5.-
5.000 MOTS EN FRANCAIS, petit vocabulaire français-ukrainien, par F. Krouchy- nsky. Paris, 1934.....	" 5.-

*****

Листування й гроші слати на адресу:

«LE COSAQUE ZAPOROGUE»
8, RUE DE CONDE. PARIS 6^e

Ціна 2 фр.

La Gérante: *Madame Doubovy.*

Imprimerie Spéciale de « La Jeune Ukraine »
8, rue de Condé, Paris-6^e